



Bənzərsizliyi ilə görənləri heyran edən şəhər

Dünyada elə gözəl şəhərlər, elə bənzərsiz diyarlar var ki, onların haqqında nə qədər yazılsa da, nə qədər deyilsə də, sanki yenə də azdır. Deyilənlər, yazılanlar onun gözəlliyini hələ tam əhatə edə bilmir. Sanki bu şəhərlər, bu diyarlar sözün təsvir etdiyi qüdrətdən də üstündür. Qədim Şuşa da dünyanın belə bənzərsiz şəhərlərindən biridir. Şuşa haqqında, bu diyarda doğulmuş istedadlı insanlar haqqında çox yazılsa da, çox deyilsə də, hələ onun gözəlliyinin yazılmamış, açılmamış səhifələri qalmaqdadır. Şuşanı insanlara sevdiren də elə onun bənzərsizliyi, qəhrəmanlıqlarla dolu olan tarixi keçmişi, əzəmətidir.

Əsrlər ötüb keçsə də, Şuşaya olan sevgi, Şuşaya olan məhəbbət bitib-tükənmir. Elə bu sevginin, bu istəyin nəticəsidir ki, Şuşanı çox haqlı olaraq Qarabağın incisi, milli mədəniyyətimizin, musiqimizin beşiyi adlandırırlar. Qeyri-adi memarlıq üslubu ilə diqqəti cəlb edən, Orta əsr şəhərsalma sənətinin əvəzsiz abidəsi olan qala şəhərimiz xalqımız üçün bənzərsiz sənət incisidir. Elə bir inci ki, onunla xalqımız fəxr edir.

Böyük fəateh Nadir şah Əfşarın ölümündən sonra Qarabağ bəylərbəyliyi-nin ərazisində iki müstəqil xanlıq - Gəncə və Qarabağ xanlıqları yarandı. Qarabağ xanlığının bünövrəsinin qoyulması və Şuşa şəhərinin onun paytaxtına çevrilməsi Pənahəli xanın adı ilə bağlıdır. Pənahəli xan 1748-ci ildə Qarabağ xanlığının əsasını qoymuşdur. Şəhər bir müddət Pənahəli xanın şərəfinə "Pənahabad", sonradan isə "Şuşa qalası" və "Şuşa" adlandırılmışdır.

Bir çox tarixi mənbədə məşhur səyyahların, tədqiqatçıların, rəssamların Şuşanın gözəlliyi haqqında dedikləri sözlər, fikirlər bu gün də bizdə iftixar hissi doğurur. Məşhur rəssam V.Vereşşagin Şuşanı görəndə heyrətə gələrək yazmışdı: "Bu şəhərin evləri düzgün formalı, qəşəng və hündür olub, çoxsaylı və gözəl pəncərələrlə işıqlandırılır. Qayalıqlar qoynunda yerləşən bu şəhər elə həmin qayalıqlardan götürülmüş daşlardan tikilmişdir. Şəhərin bütün küçələrinə enli daş plitələr döşənmiş, evlərin damları tirlərdən düzəldilmişdir".

"Qafqaz" qəzetinin icmalçısı 1868-ci il 24 may tarixli sərbində göstərirdi: "Şuşa gündən-günə yox, saatdan-saata böyüyür, onun ticarəti inkişaf edir, şəhər əhalisi varlanır. Buraya hər tərəfdən dəstə-dəstə adam axışib gəlməkdədir. Beləliklə, şəhərdə 25 min əhali yaşadığını cəsarətlə söyləmək olar".

1903-cü ildə Tiflisdə nəşr olunmuş "Vestnik Kavkaza" jurnalının 43-cü

səhifəsində yazılmışdı ki, "Şuşanın görünüşü Orta əsr Avropa şəhərlərini xatırladır. Bu şəhərin tacirləri ipəkbarama alverində üstün mövqeyə malik olub, Tiflis, Moskva və Marsel şəhərləri ilə birbaşa ticarət əlaqəsi saxlayırlar".

Haqqında yazılanlardan da göründüyü kimi, Şuşa daim əsrarəngizliyi ilə gələnləri və görənləri heyran edib. Deyilən xoş sözlər isə bu heyranlıqdan yaranıb. Amma min təəssüflər olsun ki, 1992-ci il mayın 8-də əsrlər boyu gözəlliyi haqqında dəyərli sözlər deyilən, yazılan Şuşa şəhəri ermənilər tərəfindən işğal edildi. Xalqımızı hid-dətləndirən, qəzəbləndirən bu işğal Azərbaycanın taleyinə və tarixinə qara hərflərlə yazıldı. Gözəlliyi ilə dünyaya meydan oxuyan şəhərdən Azərbaycan xalqının izlərini silmək üçün erməni işğalçıların əlinə əlverişli fürsət düşdü. Qəsbkarlar çirkin niyyətlərinə çatmaq üçün insanlığa ləkə olan cinayətlərə əl atdılar, mədəniyyət abidələrini, inanc yerlərini darma-dağın etdilər.

İşğal olunmuş ərazilərimizdə erməni işğalçıların vəhşiliyi, abidələrimizin dağıdılması və qəsdən korlanması, eləcə də xatirə muzeylərinin qarət edilməsi "Silahlı münaqişə baş verdikdə mədəni dəyərlərin qorunması haqqında" 1954-cü il Haaqa Konvensiyasına, "Ümumdünya mədəni və təbii irsin mühafizəsi haqqında" UNESCO-nun 1972-ci il Konvensiya-

sına zidd olsa da, bütövlükdə dünya birliyi, başda BMT olmaqla digər beynəlxalq təşkilatlar Qarabağda baş verən erməni vandallığına göz yumdu, işğala, işğalçıya qarşı etiraz ifadə edən heç bir bəyanat verilmədi.

Şuşanın işğalı 30 ilə yaxın davam etdi. Şükürlər olsun ki, bu gözəl diyarın işğaldan azad olduğu günü gördük. 8 noyabr 2020-ci il Azərbaycan xalqının və dövlətinin tarixinə qızıl hərflərlə yazıldı. Həmin gün Azərbaycan Ordusu Müzəffər Ali Baş Komandan İlham Əliyevin rəhbərliyi altında Şuşa şəhərini erməni işğalçılarından azad etdi.

Prezident İlham Əliyev illərdən bəri həsrətlə gözləndiyən bu xoş müjdəni Azərbaycan xalqına 8 noyabr 2020-ci ildə Şəhidlər xiyabanından verdi. Dövlət başçımız xalqa müraciətində demişdir: "Əziz Şuşa, sən azadsan! Əziz Şuşa, biz qayıtmışıq! Əziz Şuşa, biz səni dirçəldəcəyik! Şuşa bizimdir! Qarabağ bizimdir! Qarabağ Azərbaycandır!"

Bu gün Şuşa həyatının ən gözəl günlərini yaşayır. Dövlət başçısının rəhbərliyi altında hazırda bu qədim diyarda böyük quruculuq işləri aparılır, ermənilər tərəfindən dağıdılmış mədəniyyət abidələrimiz bərpa olunur, yeni yaşayış binaları tikilir. Günlər keçdikcə Şuşa abadlaşır, böyüyür, gözəlləşir.

Vahid MƏHƏRRƏMOV,
"Azərbaycan"